

Eesti vabariigi tormine sajand

Ilmataadi tegemised sarnanevad paljus sportlaste omadega: rahva tähelepanu äratavad üksnes rekordid või siis täielikud põrumised. Keskmised tulemused ei vääri tavaliselt märkimist.

Meid otseselt või kaudselt ohtu seadvaid loodusnähtusi on õige arvukalt: tormid, tornaadod, paduvihmad, uputused, kuuma- ja külmalained, äike, rahe, tuisk ja paks udu. Õnneks ei ole siinsed tormid, uputused, põuad või muud kohalikud katastroofid olnud maailma edetabelites mainimisväärseid. Muidugi on kõik suhteline, ka ilmastikunähtused. Meie maa rekordid sobivad paljudele riikidele vaid keskmisteks näitajateks. Ohtlikematest loodusnähtustest on Eestis ritta seatud näiteks tornaadod [3]. Tormide nimekiri on esitatud ilmasteenistuse juubeliraamatus [2]. Siin ülevaates käsitleme ainult väikest valikut neist.

Ain Kallis

1967. a august
Foto: A. Aastalu /
EFA.204.0.73519

1921. a oktoobritorm

5. oktoobri Postimehest: „Tallinnas möllas juba kolmandat päeva hirmus torm. Nagu kuulda, on mitmed purjelaevad Viru rannas hukka saanud, ka inimestega on õnnetusi olnud. [...] Üks laev on Kadrioru rannas täiesti lõhutud“. Selle tormi saabumist ei suudetud Tartu ülikooli meteoroloogiaobservatooriumis täpselt prognoosida, mistõttu kasutati juhtumit ära Tallinna ja Tartu vahelises ilmasõjas [1].

1924. a septembritorm

23. septembril rüüstas torm Põhja-Eestit. Naissaarel mõõdeti tuule kiiruseks 36 m/s. Tallinna parkides hävis palju puid. Kesklinnas purunesid katused, riigikogu hoov oli katusekividega üle külvatud, üks laps sai murdunud oksa tõttu raskelt vigi. Ühe Haapsalu postiametniku käest kiskus marupuhang rongijaamas rahapaki 40 000 margaga. Osa püüdis mees kinni, tosin tuhandemargast lendas aga tuulde. Ka Tartus murdusid Toomemäel põlispuud, katkes telefonühendus teiste linnadega.

1936. a juuli äikesetorm

Ajalehes Meie Maa on 26. juuli tormi kohta kirjutatud: „Eile õhtul läks üle Ida-Saaremaa ennenägematu tormihoog – n.n urrugaan, mille tugevus oli 14 palli. See algas siinpool Laimjalga ja siirdus üle Kuivastu Muhu saarele. Muhu-Suurvallas tappis torm 70-aastase Juuli Nõu, kellele paiskas pähe maast juurtega üleskistud kadaka. [...]“ Ajalehe Postimees teatel leiti üks rahetera, mis kaalus üle poole kilogrammi.

1967. a sajanditorm

6.–7. augustil tabas Eestit kõigi aegade ägedaim maru. Suuri kahjustusi oli Haapsalu-, Harju- ja Rapla rajoonis, ent ka mujal. Torm viis ära 800 000 m² katuseid, rebis katki üle 6000 km elektrijaamade liine.

Miks nimetatakse seda raju just sajandi tormiks? Mitme näitaja poolest on ju olnud sellest kangemaid torme. Erakordseks muutsid selle aga kahepäevane kestus, tugevad ilid ning ilmselt ka jõulised keerised ehk trombid-tornaadod Loode-Eestis. Iseäralik oli torm veel selle tõttu, et sarnanes oma mõõtmete, ägeduse ja käitumise poolest troopiliste nimekaimudega. Tormikahjud olid enenevalt suurel määral; rajuga kaasnes ränk sadu: mõnel pool tuli ööpäevaga terve kuu vihanorm.

1969. a novembritorm

Tormituuled räsisisid siis eriti väikesaari.

2. novembril mõõdeti Ruhnu saarel rekordiline tuulepuhang 48 m/s. Tuul murdis ja kiskus juurtega välja puid, purustas aknaid ja katuseid. Lained lõhkusid sadama ja muuli, viisid ära õlitsisterni ja viis traallaeva. Ilmajaamas purustas tuul kahe kuuri katused.

1975/1976. aastavahetuse torm

Torm tekitas olulisi purustusi Põhja-Eestis (Narva-Jõesuu, Piritajärv), Pärnu kandis (Valgerand) ja Saaremaal. Naissaarel mõõdeti tuule kiiruseks koguni 40 m/s, Vilsandil puhus keskmiselt 20 m/s ja puhanguti 28 m/s.

1995. a jaanuaritorm

23. jaanuaril küündis lõunatuule kiirus Vilsandil puhanguliselt 38 m/s. Isegi Ida-Eestis ulatus puhangute kiirus 20–25 m/s. Torm laastas metsa ja lõhkus elektriliine. Lumesadu ja tuisk tekitasid mõnel pool kaose liikluses.

1999. a novembritorm

29. novembril põhjustas torm purustusi nii Saaremaal, Pärnu lahe piirkonnas kui ka Põhja-Eestis. Kihnus mõõdeti tuule kiiruseks (puhangus) 32 m/s, Tartus 24 m/s. Elektrivooluta jäi ligi 60 000 majapidamist. Merel olid laevad hädas 11-meetrise lainetega.

ILMATEENISTUS
100

2000. a mai äikesetorm

29. mail rappis maru Ida-Eestit. Tugevad rahehood tegid suurt kahju Peipsist Võrtsjärveni.

Rahetade läbimõõt oli kuni üheksa sentimeetrit

Eterniitkatustes haigutasid suured augud, autokatused olid sarnanenud munarestidega, põllutaimed hävisid. Majanduslik kahju oli hinnanguliselt üle viie miljoni krooni.

2008. a novembritormid

10. novembril kihutas üle Eesti torm, mis viis Tallinnas ja Kundas majadelt katuseid, murdis mitmel pool metsa, jättis ligi 30 000 majapidamist vooluta ja lükkas kraavi busse neljas maakonnas. Tuule kiiruseks mõõdeti Sõrves puhanguiti 32 m/s, põhja pool oli tuulisem Väike-Maarjas: 25 m/s.

23. novembril saabus Eestisse Ukrainast lõunatsüklon Irmela. Tuul tugevnes Pakril 29,7, Sõrves 28,5 ja Kundas 26,6 m/s, õhurõhk langes Mustvees väga madala näiduni: 951 hPa. Tugev lumesadu jõudis Eestisse 22. novembri keskööl, Tallinnas ja Tartus lõi välku, müristas. Lumikatte paksus suurenes tormiga 20–32 cm. 25. novembri hommikul mõõdeti Kuusikul uueks lumepaksuse rekordiks 56 cm.

2008. a 23. november
Foto: Aldo Luud / Öhtuleht / Scanpix

2010. a detsembri lumetorm Monika

10. detsembri öösel ja hommikul uputas lumi peaaegu kogu Eestit. Suurim paksus mõõdeti Väike-Maarjas: 60 cm (ööpäevas lisandus 38 cm). Üle poole meetri oli lund maas mõnel pool Põhja-Eestis. Tuul oli tugev, Lääne-Virumaal nähti mitmes kohas äikest. Tallinna-Narva maanteel Padaorus oli sõiduaudotes, reisi-bussides ja veokites lumevangis sadu inimesi, ette tuli võtta päästeoperatsioon.

2010. a detsember Padaorg
Foto: Tairo Lutter / Öhtuleht / Scanpix

2001. a juulitorm

16.–17. juulil möllas Eestis kahepäevane äikesetorm. Eriti suuri kahjustusi sai Kirde- ja Ida-Eesti. Tudu metskonnas murdis raju maha ligi 5000 ha metsa. Tudu aleviku elanikud kirjeldasid, et ei sadanud vihma, oli ainult üks öudne vihin ning igalt poolt hakkas puid kukkuma. Hiljem algas ka vihasadu. Kogu möll kestnud umbes pool tundi. Lennukist tehtud fotode põhjal oli näha, et langenud puud olid maas ühes suunas ja laia frondina. Sestap saab kindlalt väita, et tegu polnud mitte tornaado, vaid pagidega või nn pagijoonega.

2001. a novembritormid

Rohkelt kahju tekkis nii 1. kui ka 15. novembril. 1. novembril lõi torm rivist välja juba 1300 trafopunkti, murdis Vilsandi ilmajaamas tuulemasti, viis Saaremaa ühiskümnaasiumilt katuse ja tekitas Tallinnas liikluskaose. Tuule kiiruseks mõõdeti saartel 28–33 m/s. Narva-Jõesuus kerkis veetase 193 cm üle nullpunkti.

2005. a jaanuaritorm

9. jaanuaril põhjustas laialdast üleujutust tsüklon Gudrun (ka Erwin). Pikalt edelast ja läänest puhunud tugevad tuuled, kiire õhurõhu langus, juba algul kõrge veetase ning jäävaba meri soodustasid peaaegu kogu Eesti rannikul rekordilist või selle lähedast mereveetaset (Pärnus 292 cm, Ristnas 202 cm üle keskmise). Evakueeriti tuhandeid inimesi, Pärnus hukkus üks elanik. Elektrikatkestuste, metsamurdude, hoonepurustuste ja üleujutuse tekitatud majanduslik kahju ulatus 700 miljoni kroonini.

2006. a oktoobritorm

28. oktoobri raju kahjustuste all kannatas Lääne-Eesti. Pärnu lahes kerkis veetase 154 cm üle keskmise (seda ennustas ka HIROMB-i mudel – ilmateenistuse ja TTÜ koostööl), iiliti puhus tuul kuni 34 m/s.

Väike-Maarja
murdunud kirikutorn
2010. aasta augustis
Foto: Toomas Huik / PM/Scanpix

2010. a juuli äikesetorm

28. juulil räsib Eestit äikeseraju, millega kaasnenud pagid lõhkusid katuseid ja murdsid puid. Äikesedetektor registreeris 26.–28. juulini Eestis 84 000 välgulööki. Tormituule maksimaalseks kiiruseks mõõdeti Väike-Maarjas 35,4 m/s. Ööpäevane sademekogus oli 28. juulil seal 39,2 mm. Päev oli kuum: kuni 28,9 °C.

2010. a augusti äikesetorm

8. augustil tabas Eestit taas tugev äikesetorm derecho (sirgäikesetorm, hiidpagi), suurimaid purustusi sai Lääne-Virumaa. Tegu on rünksajupilvede süsteemiga, mis liigub pika frondina edasi; selle esiosa võib olla sirge või kaarjas. Tormiga kaasnevad väga võimsad tuulepuhangud, sageli ka tornaadod. Äikesetorm kujunes troopilise ja polaarise õhumassi kokkupuutepiirkonnas, liikudes vähem kui ööpäevaga 1500 km. Kõige suuremat kahju tekitati Põhja- ja Kirde-Eesti metsadele ning Väike-Maarjale, kus 36,5 m/s puhunud tuuleiilid murdsid maha kiriku torni.

2011. a juulitorm Patrick

26.–28. detsembrini kestnud torm tekitas elektrikatkestusi ja metsakahjusid üle Eesti. Tsüklon Patrick (ka Dagmar, Tapani) sai alguse Ameerika rannikult jõululaupäeval ja jõudis paari päevaga Läänemere maadesse! Puud murdusid ning katused lendasid isegi Tartu- ja Põlvamaal. Umbes 64 000 peret veetisid pühade lõpu küünlavalgel. Elektriliinide parandamine läks Eesti Energiale maksma ligi kaks miljonit eurot.

2013. a detsembritormid

1. detsembri öhtul ja ööl vastu 2. detsembrit räsib Eestit tugev torm. Enim sai kahjustusi Põhja-Eesti. Loksal mõõdeti kell 23 tuulepuhanguks 31,8 m/s. Torm viis elektrit 67 000 majapidamiselt. Ka 13. detsembril räsib Eestit orkaani mõõtu maru, kannatada sai põhiliselt põhjarannik.

2016. a juulitorm

3. juulil tekkisid Lätis külma frondi eel tugevad äikesed. Paduvihmad ja tugevad tuuleiilid tabasid eelkõige Lõuna-Eestit. Tartus olid üleujutused ja maalihe. Metsakahjustused võtsid enda alla hinnanguliselt 4000 ha, sellest 69% Valgamaal.

2017. a äikesetorm

12. augusti öhtul ja ööl vastu 13. augustit möllas Eestis tugev äikesetorm. Vihmavalingute sekka tuli mitmel pool rahet. Torm juuris ja murdis puid. Tugevaim puhang mõõdeti Osmussaarel: 38,2 m/s.

2016. a juuli
Valgamaa
Lüllemäe
kalmistu
Foto:
Sven Arbet /
Ekspress Meedia /
Scanpix